

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	217
Land:	Kina
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	Mänskliga rättigheter i Kina 2007
Udgivet:	27. marts 2008
Optaget på baggrundsmaterialet:	15. april 2008

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Kina 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Kina är en enpartistat som saknar fria val. Politisk opposition är inte tillåten. Yttrandefriheten, pressfriheten, organisationsfriheten och religionsfriheten är starkt begränsade. Samtidigt har, i ett historiskt perspektiv, stora framsteg gjorts framförallt beträffande de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Mellan 200 och 300 miljoner människor har lyfts ur fattigdom sedan de ekonomiska reformerna inleddes för snart trettio år sedan. Människors handlingsutrymme inom den privata sfären har vidgats betydligt. En successiv modernisering av rättssystemet har kunnat iakttas under reformperioden.

Tillämpningen av dödsstraffet i Kina är fortsatt mycket omfattande. Högsta domstolen återtog i januari översynen av samtliga provinsdomstolars dödsdomar. Avsikten med reformen är att harmonisera rättstillämpningen och få till stånd en minskning av antalet dödsdomar. Högsta domstolen uppgav i september, utan att presentera siffror, att antalet dödsdomar sjunkit avsevärt under året. FN:s specialrapportör för tortyr konstaterade vid sitt besök i Kina i slutet av 2005 att bruket av tortyr är utbrett, trots att det är förbjudet enligt kinesisk lag. De senaste åren har dock en rad initiativ lanserats för att minska förekomsten av tortyr. Frihetsberövanden utan rättegång är fortsatt vanligt förekommande. Uppgifter förekommer om att sådana frihetsberövanden också sker för att 'rensa upp' i Peking inför OS 2008.

Flera människorättsorganisationer menar att statens kontroll över media, inklusive över internet, har ökat under de senaste åren. Likaså förekommer rapporter om ett hårdare klimat för människorättsförsvarare och frivilligorganisationer. Trots kontroll och censur har samtidigt samhällsdebatten helt andra förutsättningar i dag än för några årtionden sedan.

En mångfald av medier har vuxit fram med hundratals tv-kanaler och tusentals tidningar. I Kina finns 172 miljoner Internetanvändare och snart 100 miljoner bloggare. För att uppfylla sitt löfte om rapporteringsfrihet under OS har Kina i år infört temporära lättnader i kontrollen av utländska journalister.

Undersökningar om reglernas genomslag ger en blandad bild där vissa uppger att rapporteringssituationen förbättrats, medan andra framhäver fortsatta ingrepp i strid mot reglerna.

År 2004 skrevs statens skydd av medborgarnas mänskliga rättigheter in i Kinas konstitution och vid årets partikongress inkluderades en skrivning om mänskliga rättigheter i kommunistpartiets stadgar. Rättsväsendet reformeras kontinuerligt och regeringens uttalade ambition är att Kina ska utvecklas mot en rättsstat med ökat iakttagande av mänskliga rättigheter. President Hu Jintao uppmärksammade vikten av rättsstatsprinciper i den politiska rapporten till partikongressen. Den reviderade advokattag som antogs i oktober 2007 stadfäster vissa grundläggande advokaträttigheter såsom t.ex. rätten att träffa en klient i ett tidigt skede. Det rådande politiska systemet och en utbredd korruption begränsar dock möjligheterna för en utveckling mot verklig rättssäkerhet.

Den ekonomiska utvecklingen har medfört ökade klyftor i det kinesiska samhället, bl.a. mellan stad och landsbygd respektive mellan utvecklade kustregioner och fattiga inlandsprovinser. Under president Hu Jintao försöker regeringen bemöta detta genom att främja en mer balanserad utvecklingsmodell och att skapa ett s.k. harmoniskt samhälle, bland annat genom satsningar på vård och utbildning och viss social trygghet. Denna ambition sker bl.a. mot bakgrund av de senaste årens tilltagande sociala spänningar. Varje år äger tiotusentals protester och missnöjesyttringar rum runt om i Kina. Dessa sk massincidenter har ytterst sin grund i den rätts- och maktlöshet som många kineser upplever; men kan också ses som ett tecken på ett ökat rättsmedvetande hos den kinesiska allmänheten.

Kommunistpartiets ambition är att under överskådlig tid fortsätta att leda landet. I ett s.k. vitpapper som kommunistpartiet publicerade i november 2007 framhålls partiets ledarskap som garant för Kinas socialistiska modernisering, nationella enighet, sociala harmoni och stabilitet. Samtidigt som rättssystemet reformeras och den ekonomiska liberaliseringen fortgår sätter bristen på politiska reformer gränser för rättssäkerheten och främjandet av mänskliga rättigheter. En grundläggande fråga är om partiet förmår utveckla de samhällsbärande institutionerna i samma takt som samhället i övrigt förändras.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Kina har ratificerat fem av FN:s åtta centrala konventioner för mänskliga rättigheter: konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR), konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD), kvinnokonventionen (CEDAW) men inte dess fakultativa protokoll om enskild klagorätt, barnkonventionen (CRC) inklusive dess fakultativa protokoll om handel med barn (protokollet om barn i väpnade konflikter har undertecknats, men inte ratificerats), samt tortyrkonventionen (CAT) men inte dess fakultativa protokoll om förebyggande av tortyr. Kina har lämnat reservationer till samtliga ratificerade konventioner. I fråga om de två konventioner som öppnades för undertecknande under 2007, så har Kina undertecknat konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder, men inte konventionen mot påtvingade försvinnanden.

Kina har undertecknat, men ännu inte ratificerat, konventionen om civila och politiska rättigheter (ICCPR). Någon tidtabell för ratifikation finns ännu inte, trots att frågan har beretts under ett flertal år av olika ministerier och fackorgan. För att leva upp till förpliktelseerna i ICCPR skulle Kina tvingas genomföra omfattande reformer av nuvarande lagstiftning. De två fakultativa protokollen till ICCPR har inte undertecknats eller ratificerats.

Kina har inte undertecknat eller ratificerat Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (ICC). Flyktingkonventionen liksom det tillhörande protokollet från 1967 har ratificerats, men nationell lagstiftning för att implementera åtaganden enligt konventionen liksom procedurer för bedömning av flyktingstatus saknas.

I maj 2006 valdes Kina in i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Kinas mandat är tre år. Kina har i rådet bland annat drivit frågan om begränsat utnyttjande av instrumentet med landspecifika resolutioner. Landet har också argumenterat för att begränsa möjligheterna för företrädare för det civila samhället och enskilda organisationer att närvara vid rådets möten.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr är uttryckligen förbjudet enligt kinesisk lag. Den kinesiska definitionen av tortyr omfattar dock endast fysiskt våld och inte psykisk tortyr. Omfattande vittnesmål tyder på att såväl fysisk som psykisk tortyr är vanligt förekommande, särskilt på landsbygden och i fattigare provinser. Vanliga

tortyrmetoder inkluderar bland annat elchocker, fjättrande i obekväma positioner, isolering och misshandel. FN:s specialrapportör för tortyr, Manfred Nowak, konstaterade efter sitt besök i november 2005 att bruket av tortyr är utbrett i Kina. Samtidigt noterades en viss minskning, framförallt i städerna.

För att reducera bruket av tortyr har ett flertal initiativ lanserats under de senaste åren. Regler har utfärdats som förbjuder användningen av bevis som utverkats genom tortyr. För att förhindra framtvingade bekännelser har ministeriet för allmän säkerhet på vissa håll infört ljud- och filminspelning av polisförhör i utredningar som rör mord eller organiserad brottslighet eller då dödsstraff ingår i straffskalan.

Den kinesiska befolkningen har ökat från 500 miljoner år 1950 till 1,3 miljarder år 2006. Den så kallade ettbarnspolitiken introducerades 1979 i syfte att stävja den snabba befolkningstillväxten. Familjeplaneringslagen ger alla medborgare rätt att ha barn men utgår ifrån att endast gifta par begagnar denna rätt. Frivillighet uppges officiellt vara grunden för politiken. Stadsbor får normalt endast ha ett barn medan landsbygdsbefolkningen i många provinser tillåts skaffa ett andra barn om det första är en flicka. Ett flertal andra undantag från ettbarnsregeln finns: om båda parterna i ett äktenskap är från ettbarnsfamiljer har de rätt att skaffa två barn, liksom om det första barnet är funktionshindrat. Personer som tillhör etniska minoriteter får skaffa upp till fyra barn. För tibetaner finns inga begränsningar. Enligt regeringen tillåts familjer som redan har ett barn dessutom adoptera ett barn från barnhem. Enligt FN:s befolkningsstatistik föds i dag i snitt 1,6 barn per kvinna i Kina.

Överträdelser mot familjeplaneringspolitiken bestraffas med avgifter som kan vara betydande och ibland uppgå till flera årslöner. Oroligheter bröt ut i Guanxi i maj 2007 då lokala myndigheter anklagades för att godtyckligt avgiftsbelägga familjer som bröt mot familjeplaneringspolitiken. Familjeplaneringslagen förbjuder tvångsaborter och tvångssteriliseringar. Enligt rapporter från människorättsorganisationer är det emellertid relativt vanligt att kvinnor som fött ett eller flera barn uppmuntras eller i vissa fall tvingas att sterilisera sig.

Enligt officiella kinesiska siffror föds 119 pojkar på 100 flickor i Kina (den högsta proportionen pojkar i världen). För andra barnet var siffran 151,9 pojkar mot 100 flickor. Enligt *International Planned Parenthood Federation* görs årligen omkring sju miljoner aborter i Kina varav ca 70 procent avser foster med kvinnligt kön. Enligt Familjeplaneringskommissionen är könsbestämda aborter förbjudna i Kina, men Nationella Folkkongressen avlog år 2006 ett lagförslag om att förbjuda könsbestämda aborter. Ettbarnspolitiken har varit föremål för viss diskussion i Kina under senare år. I juli 2007 rapporterade

dock officiell media att familjeplaneringspolitiken kommer att ligga fast tills vidare.

4. Dödsstraff

Bruket av dödsstraff är mycket omfattande i Kina, men den kinesiska regeringen offentliggör inte antalet avkunnade eller verkställda dödsdomar. Enligt *Amnesty* utfärdade Kina 2790 dödsdomar under 2006. Uppgifterna är baserade på uppgifter i kinesisk press. Enligt kinesiska akademiska uppskattningar kan dock det verkliga antalet under senare år ha varit omkring 10 000 avrättningar per år. Organisationen *Dui Hua Foundation* bedömer att antalet dödsstraff har sjunkit de senaste åren, till ca 7 000 under 2006, och företrädare för Högsta domstolen har uppgett att antalet utdömda dödsstraff 2006 var det lägsta på över ett decennium. Dödsstraff ingår i straffskalan för 68 olika brott, vilka utöver våldsbrott också inkluderar ett stort antal ekonomiska brott. Regeringen har bl.a. i samtal med Sverige hävdat att dödsstraff inte utdöms under senare år för flera av dessa brott. Dödsstraff får inte utdömas till barn under 18 år. Få opinionsundersökningar om kinesers syn på dödsstraffet är kända. Den kinesiska regeringen har vid olika tillfällen uppgett att dödsstraffets avskaffande är ett mål, om än på mycket lång sikt. Detta bekräftades t.ex. i mars 2007 när Kina i FN:s råd för mänskliga rättigheter gick i svaromål på utrikesminister Carl Bildts kritik om bruket av dödsstraff i Kina.

Högsta domstolen har fr.o.m. januari 2007 återtagit översynen av samtliga provinsdomstolars dödsdomar. Beslutet innebär en återgång till tidigare ordning som övergavs i början av 80-talet, då Högsta domstolen delegerade översynsmandatet till lägre instans. Avsikten med reformen är att harmonisera rättstillämpningen och att få till stånd en minskning av antalet dödsdomar. Översynsprocessen sker av en panel om tre domare som huvudsakligen förlitar sig på skriftlig dokumentation, även om möjlighet finns för den åtalade och dennes advokat att göra en muntlig framställning inför domstolen. Reformen innebär en påtagligt ökad arbetsbörda för Högsta domstolen. Tre nya kammare har upprättats och rekrytering pågår av 300 kvalificerade domare. Högsta domstolens vice ordförande uppgav i september 2007 att antalet dödsdomar sjunkit avsevärt sedan översynen återtagits och att en stor andel av de dödsdomar som granskats under årets första sju månader inte hade godkänts. Denna bild bekräftades under de samtal som Sveriges ambassadör för mänskliga rättigheter, Jan Nordlander, hade med företrädare för Högsta domstolen i slutet av november 2007. Enligt kinesiska akademiker kan översynsreformen förväntas leda till en minskning av antalet utdömda och verkställda dödsdomar med 20-30 procent. Det är dock för tidigt att i dagsläget dra några långtgående slutsatser om reformens effekter.

Kinas vice hälsominister Huang Jiefu bekräftade i december 2005 att omfattande handel med organ från avrättade fångar förekommer i Kina. Handel med organ är förbjuden i Kina och organdonationer får enligt gällande regelverk endast ske på frivillig grund med donatorns eller anhörigas samtycke. Ett nytt regelverk, med krav på donatorns skriftliga medgivande, infördes i juli 2006 i ett försök att skräpa rutinerna och transparensen kring organdonationer. Uppgifter om i vilken mån de nya reglerna tillämpas har dock inte kunnat inhämtas. Enligt uppgifter i statlig media i oktober 2007 ska Kinas läkarförbund i samband med WMA:s (*World Medical Association*) generalförsamling i år ha utlovat att organtransplantationer från fångar endast ska ske till familjemedlemmar.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Politiskt relaterade brott finns samlade i strafflagens kapitel om 'hot mot statens säkerhet', och flera av dem kan föranleda dödsstraff. *Dua Hua Foundation* uppgav i november 2007 att antalet arresteringar p.g.a. 'hot mot statens säkerhet' enligt officiell statistik hade ökat från 296 personer under 2005 till 604 personer under 2006. Personer som döms för exempelvis regimkritik eller försök till splittring av nationen får ofta långa fängelsestraff.

Frihetsberövanden utan rättegång (s.k. administrativt frihetsberövande) fortsätter att vara vanligt förekommande i Kina. Enligt uppgifter lämnade i samband med dialogen om mänskliga rättigheter mellan EU och Kina i september 2006 fanns då ca 250 000 personer administrativt frihetsberövade inom ramen för systemet med anstalter för 'omskolning genom arbete' (reform through labour, RTL). Administrativa frihetsberövanden kan vara upp till tre år med ett års möjlig förlängning. Beslut om frihetsberövande fattas av kommittéer under polismyndigheterna på länsnivå, inte av domstol. Även minderåriga från 14 års ålder kan bli föremål för administrativt frihetsberövande. Uppgifter har förekommit under 2007 om att administrativa frihetsberövanden används för att 'rensa upp' Peking inför OS. Den anklagade har viss möjlighet att överklaga ett sådant beslut men i praktiken är detta sällan framgångsrikt.

Omskolning genom arbete förenar kroppsarbete med ideologisk skolning och syftar till att förändra beteenden som betraktas som olämpliga, exempelvis narkotikamissbruk, prostitution eller olikförfärd. Aktivister, petitionärer, Falun Gong-utövare, migrantarbetare eller religiösa ledare kan sändas till arbetsläger utan rättegång med hänvisning till att de har stört den allmänna ordningen. Även befolkningen i minoritetsområden, framförallt Xinjiang och Tibet, lär enligt uppgift drabbas oproportionellt hårt av administrativa frihetsberövanden, i synnerhet i anslutning till religiösa högtider.

Inför viktiga partimöten och nationella folkkongressens årliga sammanträden görs regelmässigt ett stort antal tillfälliga frihetsberövanden. Den maximala tiden för denna typ av frihetsberövanden är 20 dagar. Enligt bl.a. *Human Rights Watch* och ett antal MR-aktivister ska omfattande arresteringar ha skett veckorna innan 2007 års partikongress.

En översyn i syfte att reformera systemet med administrativt frihetsberövande inleddes för några år sedan. Ett lagförslag har utarbetats för att reglera systemet med omskolning genom arbete (*Illegal Behaviour Correction Law*) men dess innehåll är ännu okänt.

I ett öppet brev till folkkongressen och regeringen efterfrågade 69 kinesiska akademiker i december 2007 ett omedelbart avskaffande av systemet med omskolning genom arbete. Akademikerna framhävde att systemet inte var utformat för att upprätthålla grundläggande mänskliga rättigheter och var oförenligt med konstitutionen.

Enligt rapporter från *Human Rights Watch* och *Geneva Initiative on Psychiatry* förekommer även tvångsmässig intagning av olikstänkande och Falungongutövare på psykiatriska institutioner, s.k. Ankang-kliniker.

Individens rörelsefrihet har ökat väsentligt i Kina sedan den ekonomiska reformpolitiken inleddes i slutet av 70-talet. Planministeriet aviserade i augusti 2001 att systemet med boenderegistrering (*hukou*) skulle avskaffas senast år 2006. Systemet är dock fortfarande i kraft, även om vissa lättnader har införts för att möjliggöra den omfattande befolkningsförflyttningen. Personer som saknar boenderegistrering där de vistas och arbetar lever under betydligt sämre villkor än de som är registrerade. Personer registrerade i städer åtnjuter dessutom generellt sett betydligt bättre villkor än de registrerade på landsbygden. Ministeriet för allmän säkerhet uppgav i maj att systemet skulle reformeras gradvis och folkkongressens stående utskott tillkännagjorde i oktober 2007 att ett lagförslag ska diskuteras när omständigheterna är de rätta. Under de senaste åren har det blivit betydligt lättare för kineser att resa utomlands, även om reserestriktioner fortfarande förekommer för vissa yrkeskategorier, exempelvis poliser. *World Tourism Organisation* räknar med att den kinesiska utlandsturismen kommer att öka och att närmare 100 miljoner kineser kommer att resa utomlands år 2020.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Kina saknade i stort sett ett rättssystem vid kulturrevolutionens slut, men sedan dess har en omfattande utveckling skett. Den kinesiska regeringens uttalade mål är att Kina ska utvecklas i riktning mot en rättsstat med ökat iakttagande av mänskliga rättigheter. Ett omfattande lagstiftningsarbete pågår och nya

rättsinstitutioner har etablerats. I Kina finns i dag närmare 200 000 domare, lika många åklagare och mellan 120 000-175 000 advokater. Trots framstegen finns fortfarande omfattande brister såsom långa häktningstider, sen tillgång till juridiskt ombud och utbredd förekomst av tortyr. Endast ca 30 procent av alla åtalade får enligt uppgift tillgång till advokat eller rättegångsbiträde. En överväldigande majoritet av de som åtalas för brott blir fällda.

Framväxten av ett fristående advokatväsende har spelat en viktig roll för att stärka såväl rättssystemet som rättssäkerheten i Kina. Samtidigt ger kinesisk lag fortfarande försvarsadvokater en begränsad roll. Insynen i förundersökningen är exempelvis mycket liten och advokaten träffar ofta sin klient för första gången i rättssalen. Enligt artikel 306 i strafflagen ges polisen möjlighet att gripa och anhålla en advokat som misstänks agera emot myndigheternas intresse. Vissa förbättringar sker genom den reviderade advokatlag som antogs av folkkongressens stående utskott i oktober 2007. Ändringarna träder i kraft i juni 2008, och innebär att grundläggande advokaträttigheter såsom tillgång till samtliga dokument i ett fall, rätt att träffa en klient i ett initialt skede i processen samt immunitet från straffrättsligt ansvar för vad som sägs i rätten för första gången slås fast. Trots lagändringarna har återkommande rapporter de senaste åren vittnat om ett hårdnande klimat för kinesiska advokater, inklusive flera fall där advokater som påtalat maktmissbruk och korruption eller förespråkade mänskliga rättigheter, har utsatts för trakasserier eller åtalats.

Rättssystemet kan inte anses vara självständigt i förhållande till den politiska makten. Grundlagen slår fast att Kina ska vara ett socialistiskt land styrt *genom lag* (dvs *rule by law*, snarare än *rule of law*). Vikten av *rule of law* har dock slagits fast av kinesiska ledare vid ett flertal tillfällen, bl.a. av president Hu Jintao i den politiska rapporten till årets partikongress. Genom sin kontroll över statsapparaten har kommunistpartiet ett stort inflytande över domstolarna och politiska ingrepp i rättsprocesser förekommer, särskilt i politiskt känsliga fall.

Parallellt med det ordinarie rättssystemet finns ett traditionellt kinesiskt system som bygger på skriftliga klagomål, s.k. petitioner. Medborgare som upplever att deras rättigheter blivit kränkta av en myndighet har rätt att lämna in ett klagomål till särskilda kontor som finns över hela landet, inklusive på central nivå i Peking. Enligt uppgift lämnades 12,7 miljoner petitioner in under 2005 medan endast 0,2 procent av registrerade petitioner besvarades. Varje år förekommer rapporter i media om polisvåld och tvångsdeportering av människor som köar för att lämna in sina klagomål. Den 1 augusti trädde nya föreskrifter i kraft för att förstärka petitionssystemet. Ansvariga myndigheter på alla nivåer åläggs skyldighet att besvara klagomål, och om de inte följs upp kan ansvariga chefstjänstemän avskedas.

Bristerna i det traditionella petitionssystemet i kombination med ett successivt ökande rättsmedvetande hos allmänheten har bidragit till att fler och fler i dag använder sig av det moderna rättssystemet för att försvara sina rättigheter. Samtidigt råder fortfarande en utbredd känsla av makt- och rättslöshet hos en stor del av Kinas befolkning, vilket bland annat resulterar i så kallade massincidenter och sociala oroligheter. Enligt ministeriet för allmän säkerhet ägde uppemot 87 000 sådana massincidenter rum under 2005. Motsvarande siffra för tio år sedan var ca 10 000. Det finns olika uppgifter om hur en 'massincident' definieras. De utlöses ofta av omfattande miljöförstöring eller tvister om mark som tvångsinlösts utan tillräcklig ersättning.

7. Strafffrihet

Trots Högsta domstolens och åklagarämbetets åtgärder mot tortyr förekommer strafffrihet för många av de poliser och tjänstemän som gör sig skyldiga till övergrepp. På grund av korruption och politiska hänsyn får ofta även högre ledare och deras familjer i praktiken strafffrihet. Missnöjet med den omfattande förekomsten av korruption i samhället är utbredd. Kinas högsta politiska ledning framhåller behovet av krafttag mot korruptionen och ett flertal utbildningskampanjer har lanserats i syfte att stärka partiets styrande förmåga. Frågan uppmärksammades också i president Hu Jintaos tal inför den 17:e partikongressen 2007. Tjänstemännens individuella ansvar betonas allt mer och en ökning kan noteras under de senaste åren vad gäller antal dömda – i bland även avrättade – högre partifunktionärer till följd av just korruptionsbrott. Enligt Högsta domstolen fälldes 825 regeringstjänstemän ovanför länsnivå för korruptionsbrott under 2006.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Den kinesiska författningen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations-, och religionsfrihet. I praktiken är emellertid alla dessa friheter inskränkta i varierande grad. I Reportrar utan gränsers index över pressfriheten i världen år 2007 hamnar Kina på 163:e plats av totalt 169 länder. Enligt samma organisation satt i september 32 journalister och 52 s.k. internet-dissidenter i fängelse.

Organisationer som t.ex. *Amnesty* och *Committee to Protect Journalists* rapporterar om att statens kontroll och inflytande över media, inklusive internet, har ökat under de senaste åren. Generellt sett är kontrollen av media på provinsiell och lokal nivå ännu hårdare än kontrollen av centrala medier. Till särskilt känsliga ämnen hör t.ex. att i media ifrågasätta kommunistpartiets maktmonopol, direkt kritisera det högsta ledarskapet, ifrågasätta en återförening med Taiwan eller kinesisk överhöghet i Tibet eller Xinjiang. Ansvariga myndigheter cirkulerar regelbundet detaljerade listor över tabubelagda respektive rekommenderade

ämnena till nyhetsredaktionerna. Lagens medvetet otydliga definitioner av exempelvis statshemligheter uppmuntrar samtidigt till självcensur. Det förekommer att journalister trakasseras, avskedas, får tidsbegränsade yrkesförbud, hotas eller sätts i fängelse när de tänjt gränserna för långt.

För att uppfylla sitt löfte om rapporteringsfrihet under OS har Kina infört nya regler för utländska journalister under perioden januari 2007 t.o.m. den 17 oktober 2008: krav på lokala myndigheters tillstånd för rapportering har tagits bort och utländska journalister får röra sig fritt i landet med undantag för Tibet. Enligt en undersökning i höst av *Foreign Correspondents' Club of China* (FCCC) ansåg 43 procent av tillfrågade utländska journalister i Kina att rapporteringssituationen förbättrats genom de nya reglerna medan 40 procent upplevt inblandning ("interference") i sin rapportering. Vidare ansåg 67 procent att Kina fortfarande inte uppfyllt sitt löfte om rapporteringsfrihet. I slutet av oktober 2007 rapporterade FCCC till IOK om 16 fall av ingrepp i strid mot reglerna under perioden augusti-oktober. De tillfälliga reglerna gäller inte kinesiska journalister. *Amnesty* påpekar att reglerna introducerats samtidigt som regeringen uppges slå ned hårt mot inhemsk media. Uppgifter förekommer om att kommunistpartiet ska ha uppmanat kinesisk press till försiktighet och ålagt den undvika OS-relaterade nyheter som kan ge Kina "negativ publicitet".

En ny lag som syftar till att förbättra Kinas förmåga att hantera olika nödsituationer såsom naturkatastrofer m.m. trädde i kraft den 1 november 2007. Lagen har uppmärksamats ur ett rättighetsperspektiv då den förbjuder fabricering och spridning av falsk information (en kontroversiell skrivning som förbjöd rapportering från katastrofer utan föregående tillstånd utelämnades dock). Mediaorganisationer kan bestraffas med att förlora sina licenser.

Trots bristande pressfrihet är den kinesiska mediemarknaden mer varierad än någonsin tidigare. Utbudet är enormt med hundratals TV-kanaler och tusentals tidningar och tidskrifter. Tidigare har samtliga nyhetsmedia ägts direkt av staten men under de senaste åren har olika experiment med begränsad privatisering av media genomförts. Dessa nya förutsättningar har bidragit till framväxten av en mer läsvänlig, och säljande, och i bland försiktigt undersökande, journalistik. Samtliga publikationer underkastas dock fortsatt partiets kontroll. Utländska TV-bolag tillåts sända i Kina till en mycket begränsad publik på hotell och i bostadsområden med hög andel utlänningar. Trots förbud köper allt fler kineser egen parabolutrustning och kan därmed ta del av de utländska sändningarna. TV- och även vissa radiosändningar från utlandet utsätts emellertid för störningar.

Statlig kontroll av internet tycks ha ökat under de senaste åren. Regler från 2005 stadgar att alla webbsidor måste registreras hos ministeriet för

informationsindustri. Bloggare och chattare ska registrera sig under sina verkliga namn. Internetkaféer är skyldiga att installera övervakningssystem som registrerar vilka webbsidor varje enskild användare har besökt. Reportrar utan gränser släppte en rapport i oktober 2007 som bl.a. anger tolv exempel på regeringsdirektiv från maj och juni 2006 riktade till webbportaler, vilka beordras att rensa webbsidor från vissa nyheter eller ämnen.

Ett stort antal människor, enligt tidigare uppgift från BBC uppemot 50 000 personer, arbetar med att identifiera, censurera och stänga olämpliga webbsidor samt styra samtalen i diskussionsfora på Internet. Alltmer finkalibrerade filtreringssystem letar rätt på s k 'bannlysta ord' i mejltrafik och på hemsidor. Trots den kinesiska statens olika effektiva blockeringstekniker synes uppgiften att begränsa informationsspridningen bli allt svårare för myndigheterna att hantera. Enligt officiella siffror hade Kina i september 2007 omkring 172 miljoner internetanvändare. Antalet bloggare förväntades vid slutet av 2007 uppgå till 100 miljoner. Kina hade dessutom under 2006 uppskattningsvis 440 miljoner mobiltelefonanvändare som varje månad skickade omkring 20 miljarder sms. Internet och mobiltelefoni har bidragit till en massiv ökning av tillgången på information och möjligheterna för diskussion i Kina under senare år.

Mötes- och föreningsfrihet är fortsatt kringskuren, men antalet människor som är med i en eller flera föreningar har ökat snabbt under de senaste åren. På vissa områden, exempelvis inom miljö, kvinnors rättigheter, kulturminnesvård och välgörenhet, finns många aktiva organisationer som kan betecknas som relativt självständiga från statlig kontroll. Alla icke-statliga organisationer måste registreras. Enligt officiella siffror har ca 346 000 frivilligorganisationer registrerat sig. Eftersom detta förfarande är både omständligt och kostsamt väljer många organisationer att i stället registrera sig som företag eller institut. Detta beaktat varierar uppskattningarna om antalet oregistrerade frivilligorganisationer i Kina från någon till ett par miljoner.

En debatt förs i samhället, i viss mån understödd av ledarskapet, om frivilligorganisationernas roll. Från myndigheternas sida har man i ökande utsträckning förlitat sig på frivilligorganisationernas arbete inom områden där statliga insatser visat sig otillräckliga, exempelvis i fråga om skydd för utsatta grupper som migrantarbetare, kvinnor, barn och personer med funktionshinder. Trots behovet av frivilligorganisationer har många organisationer rapporterat om skärpningar och inskränkningar i verksamheten under de senaste åren. Ett antal icke-statliga organisationer har stängts ned och vissa organisationer har varnats sedan myndigheterna ansett att de haft ett alltför nära samarbete med internationella frivilligorganisationer.

Den kinesiska staten intar en repressiv hållning till otillåtna sammanslutningar, särskilt sådana som av myndigheterna betecknas som sekter, till exempel Falun Gong. Rörelsen bannlystes i juli 1999 och olagligförklarades i oktober samma år med hänvisning till att den inte hade registrerats. Sedan bannlysningen av Falun Gong har en omfattande medie- och samhällskampanj mot rörelsen bedrivits. Tusentals Falun Gonganhängare uppges ha anhållits eller utsatts för administrativa frihetsberövanden så som 'omskolning genom arbete'.

Religionsfriheten garanteras i konstitutionen i fråga om de fem religioner som officiellt erkänns av den kinesiska staten: buddhism, taoism, islam, protestantism och katolicism. Religionsutövning i olika former är på frammarsch i Kina, och besöksfrekvensen har ökat påtagligt i tempel, kyrkor och moskéer. Enligt tidigare uppgifter finns uppskattningsvis 100 miljoner buddhister, 18 miljoner muslimer, 16 miljoner protestanter och 5 miljoner katoliker i Kina. En kinesisk universitetsstudie från 2007 uppskattar att det finns ca 300 miljoner aktivt troende i Kina, varav 40 miljoner skulle vara kristna.

Kinesisk lagstiftning gör stor skillnad på registrerade och oregistrerade samfund. Godkända och registrerade församlingar tillåts utöva sin religion, men måste underkasta sig kontroll av statliga organ som bland annat godkänner val av religiösa ledare och övervakar religionsutbildningen. Icke-sanktionerade religiösa samfund tolereras inte. Anhängare av katolska underjordiska samfund och protestantiska s.k. huskyrkor utsätts regelbundet för förföljelse och trakasserier.

Det officiella katolska samfundet i Kina erkänner inte påvens överhöghet och kontakter med påven är förbjudna. Trots rådande meningsskiljaktigheter har en trevande dialog inletts mellan Peking och Vatikanstaten under de senaste åren. Påven skickade i somras för första gången ett öppet brev till Kinas katoliker där Peking bl.a. uppmanas respektera Vatikanens rätt att utnämna biskopar. Samtidigt efterfrågas dialog och försoning mellan det officiella och de underjordiska katolska samfunden i Kina. I december utnämnde Peking en ny biskop för Guangzhou som också hade godkänts av Vatikanen.

I Tibet och Xinjiang förekommer det att religiösa uttryck tolkas som 'separatism' och försök att splittra landet. Eftersom den kinesiska staten betraktar separatism som ett hot mot landets säkerhet, inskränks religionsfriheten i dessa områden allvarligt i vissa avseenden (se avsnitt 16).

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Folkrepubliken Kina är formellt en flerpartistat men i praktiken en enpartistat som präglas av kommunistpartiets maktmonopol. Kommunistpartiet har 73 miljoner medlemmar, medan övriga åtta registrerade partier tillsammans

uppges ha drygt 700 000. Kvinnor är underrepresenterade i det politiska systemet. Knappt 20 procent av kommunistpartiets medlemmar är kvinnor. Nationella val förekommer inte. Offentlig opposition mot kommunistpartiets maktmonopol bemöts repressivt och kan leda till långa fängelsestraff. CDP (*China Democracy Party*) bildades 1998 för att registreras som politiskt parti, men har varit föremål för förtryck sedan dess.

Regeringen publicerade för första gången i november 2007 ett policydokument, ett s.k. vitpapper, om landets politiska system. I dokumentet anges kommunistpartiets ledarskap vara en garant för Kinas modernisering, nationella enighet, sociala harmoni och stabilitet. Det uppges även att 31 000 personer som inte är medlemmar i kommunistpartiet innehar regeringspositioner från länsnivå och uppåt (bl.a. ministrarna för hälsa och vetenskaplig utveckling). Hösten 2007 har signaler getts om att fler icke-medlemmar ska erbjudas framträdande offentliga ämbeten.

Enligt författningen utövas den högsta makten i den kinesiska statsbildningen av den nationella folkkongressen (NPC), men den verkliga makten finns samlad i kommunistpartiet, och främst i politbyråns stående utskott. Hu Jintao, Kinas president, är samtidigt kommunistpartiets generalsekreterare och ordförande i militärkommissionen. Kommunistpartiets starka ställning bygger dels på att författningen föreskriver att Kina är en socialistisk stat med 'deltagande från alla demokratiska partier under ledning av kommunistpartiet', dels på en leninistisk statsuppbyggnad där parti och stat verkar i en parallell struktur på alla administrativa nivåer i samtliga myndigheter och statligt ägda företag. Kommunistpartiets, och därmed i praktiken landets, högsta beslutande organ är partikongressen som hålls vart femte år. Kongressen lägger fast politiken fram till nästa kongress och utser den centralkommitté som ska leda landet under samma tidsperiod. Centralkommittén utser i sin tur politbyrån och dess nio man starka (ingen medlem har hittills varit kvinna) stående utskott. Partiets sjuttonde kongress hölls mellan den 15 och 21 oktober 2007. President Hu Jintao fick förnyat mandat, och hans teori om 'vetenskaplig utveckling' skrevs in i partistadgarna. Likaså inkluderades för första gången en skrivning om mänskliga rättigheter.

På gräsrotsnivå hålls vart tredje år sedan 1988 s.k. byval, vilka utgör direkta val till verkställande organ, s.k. bykommittéer. Enligt officiella uppgifter från 2007 har ca 500 miljoner personer i 624 000 byar deltagit sedan systemet infördes. Det genomsnittliga valdeltagandet uppgavs vara 80 procent. Samtidigt hävdades att problem med korruption och röstmanipulering förekommit på vissa håll. I motsats till de verkställande organen på högre nivåer kan personer som inte är medlemmar i kommunistpartiet väljas till byordförande. Partiet har dock inflytande över vem som tillåts kandidera och byordföranden är dessutom underställd byns partisekreterare. I några utvalda städer har det

förekommit försök med direkta val till det verkställande organet på lägsta nivå, de så kallade grannskapskommittéerna.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Kina har ratificerat fyra av ILO:s åtta kärnkonventioner: *Equal Remuneration Convention* (nr 100), *Minimum Age Convention* (nr 138), *Worst Forms of Child Labour Convention* (nr 182) samt *Non-Discrimination, Employment and Occupation* (nr 111). Kinesisk lagstiftning överensstämmer enligt ILO i huvudsak med innehållet i dessa konventioner. Omfattande inskränkningar finns emellertid bl.a. i fråga om mötesfrihet, rätten till kollektiva förhandlingar och rätten att organisera sig. Nationell rätt förbjuder fria fackföreningar och saknar skydd för strejkrätten. Strejker förekommer, liksom uppgifter om att strejker bemötts med våld.

Folkkongressens stående utskott antog sommaren 2007 en lag om antälningsavtal som kommer att träda i kraft den 1 januari 2008. Lagen förstärker i vissa avseenden arbetstagares rättigheter, bl.a. genom att göra skriftliga anställningsavtal obligatoriska, begränsa möjligheterna till tidsbegränsade avtal samt reglera villkoren för uppsägning i större utsträckning. Det statliga fackföreningsmonopolet ACFTU:s (*All China Federation of Trade Unions*) kvarstår däremot samtidigt som fackets roll förstärks och utvidgas. Det kan noteras att lagen antogs i efterdyningarna av sommarens tegelugnsskandaler i Shanxi- och Henanprovinserna där flera hundra arbetare, varav många barn, hade hållits fångna under bedrävliga omständigheter. På ett övergripande plan kan lagen ses som ett led i president Hu Jintaos ambition att skapa ett 'harmoniskt samhälle' för att bemöta de tilltagande klyftorna i det kinesiska samhället.

Arbetslösheten ges stor uppmärksamhet av den kinesiska regeringen. Officiellt uppgår arbetslösheten i städerna till 4,1 procent men dessa siffror inkluderar bara de personer som varit registrerade som arbetslösa i mer än tre år. Undersysselsättningen på landsbygden är omfattande. Migrantarbetare som kommer till städerna från landsbygden utgör en stor och särskilt utsatt grupp. De uppges idag omfatta mellan 140 och 200 miljoner personer, och i Peking utgör de enligt uppgift i december 2007 en knapp tredjedel av befolkningen. Undermåliga arbetsförhållanden och olyckor på arbetsplatsen är ett utbrett problem i Kina. Gruvolyckor med höga dödsiffror är vanligt förekommande, och medförde enligt officiella siffror 4746 dödsfall under 2006. Regeringens ambition är att 140 miljoner arbetare ska omfattas av en arbetsskadeförsäkring år 2010. I juli 2006 omfattades ca 90 miljoner människor av försäkringen, varav knappt 20 miljoner var migrantarbetare.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Kina har gjort stora framsteg på hälsoområdet sedan Folkrepubliken grundades år 1949. De främsta anledningarna till detta är ökat generellt välbefinnande och systematiska hälsokampanjer. Parallellt med denna positiva utveckling har emellertid enskilda personers utgifter för sjukvård ökat. De offentliga utgifterna för hälsa uppgick enligt WHO till 4,7 procent av BNP under 2004; Samma år finansierades systemet till 38 procent av offentliga medel medan 62 procent kommer från privat håll. WHO:s index över finansiering av hälsovård speglar en mycket ojämn tillgång till vård hos olika inkomstgrupper i Kina. Tillgången till hälsovård skiljer sig framförallt mellan stad och landsbygd, mellan kustområden och fattigare inlandsregioner, mellan olika inkomstgrupper och mellan män och kvinnor. Uppemot två hundra miljoner människor på den kinesiska landsbygden och ca hundra miljoner stadsbor uppges sakna tillgång till hälsovård. Regeringen har konstaterat att statens hälsoutgifter på landsbygden har varit för låga (30 procent av de samlade statliga utgifterna för hälsovård) och utlovade i november 2007 att hela landsbygdsbefolkningen år 2010 skulle omfattas av landets nya hälsovårdsförsäkring.

Fram tills för ett par år sedan var hiv/aidsfrågan fortfarande ett tabubelagt ämne i kinesisk media. I dag har öppenheten kring hiv och aids ökat, men kunskapsnivån är fortfarande mycket låg, vilket bidrar till att smittade ofta stigmatiseras av sin omgivning. I den femårsplan som hälsoministeriet presenterade 2005 ligger fokus på förebyggande arbete, bl.a. genom informationskampanjer, ingripande mot högriskgrupper samt fri behandling och anonyma hiv-tester. Enligt samstämmiga uppgifter från regeringen och WHO finns i dag omkring 700 000 hiv-smittade i Kina, inklusive 85 000 människor som lever med aids.

12. Rätten till utbildning

Utbildningsnivån har höjts väsentligt sedan 1949. Läskunnigheten har ökat från ca 10 procent till över 90 procent. Läskunnigheten är lägre bland kvinnor (86,5 procent) än bland män (95,1 procent). Generellt sett är tillgången till utbildning i Kina betydligt bättre för stadsbefolkningen än för landsbygdsbefolkningen, med undantag för den stora gruppen migrantarbetare. Regeringen uppgav i mars 2007 att utgifterna för utbildning skulle öka med drygt 40 procent och sannolikt nå 3 procent av BNP 2007. Formellt finns inget system med skolavgifter under de nio obligatoriska skolåren, men i praktiken tar skolor ut ett växande antal avgifter för t.ex. skolböcker. Denna utveckling har lett till att många barn, särskilt flickor, i familjer med låg inkomst tas ur skolan eller att

familjer skuldsätts. En genomsnittlig landsbygdsfamilj använder i dag drygt 30 procent av sin årsinkomst för att finansiera skolgång för barnen.

Ett flertal initiativ har tagits under de senaste åren för att komma tillrätta med dessa problem. Regeringen lovade 2006 att alla skolrelaterade avgifter på landsbygden skulle tas bort under 2007, och meddelade i november 2007 att alla avgifter för grundskolan i urbana områden ska avskaffas fr.o.m. vårterminen 2008.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Den ekonomiska utvecklingen i Kina har medfört den i särklass största minskningen av den totala globala fattigdomen i modern historia. Mellan 200 och 300 miljoner kineser har lyfts ur absolut fattigdom under de senaste 30 åren, och levnadsstandarden har höjts markant. Medan en tredjedel av befolkningen levde i fattigdom 1990, så uppger FN att motsvarande andel idag är en tiondel. I UNDP:s index över mänsklig utveckling hamnar Kina på plats 81 av totalt 177. År 2003 befann sig Kina på plats 104.

Samtidigt som många människor har fått det relativt sett bättre så ökar inkomstklyftorna i det kinesiska samhället, och Kina tillhör idag de länder med mest ojämnt fördelad förmögenhetsspridning (gini-koefficienten är 0,473). Inkomstklyftor återfinns mellan stad och landsbygd, mellan utvecklade kustregioner och fattiga inlandsprovinser, inom städer och mellan befolkningsgrupper. Överlag har etniska minoritetsområden fått mindre del av det ökande ekonomiska välbefindandet än övriga landet.

Kina saknar ännu ett utvecklat socialförsäkringssystem, även om försök pågår för att införa ett sådant. Ungefär 22 miljoner stadsbor som är arbetslösa eller oförmögna att arbeta erhåller ett bidrag som varierar mellan olika städer (i Peking uppgick det 2007 till ca 300 kronor per månad och hushåll). Regeringen meddelade i oktober 2007 att utgifterna för socialförsäkringar fördubblats sedan 1998 till ca 400 miljarder kronor 2006.

Bostäder har under de senaste åren byggts i stor skala och bostadsstandarden har höjts markant för stora grupper. Samtidigt har marknadsanpassningen av hyror och bostadspriser inneburit betydande svårigheter för många familjer. Människor som tvångsförflyttas i och med att deras bostäder rivs har rätt till en ny bostad eller ersättning. Efterlevnaden av denna regel varierar dock och protestaktioner till följd av att ingen eller bristfällig ersättning betalats ut är vanligt förekommande. Ersättningen för exproprierad mark är ofta otillräcklig och möjligheterna till juridisk prövning begränsas av korruption i partistrukturer och rättsväsende. Ministeriet för landresurser har under 2006 gjort gällande att närmare 60 procent av markexproprieringen sker illegalt.

Människor har också förflyttats i samband med uppförande av OS-byggnader. Uppgifter har förekommit om att 1,5 miljoner människor skulle ha tvångsförflyttats. Kinesiska myndigheter har förnekat sådana uppgifter och hävdar att 6037 hushåll ska ha omlokaliserats, och att samtliga ska ha erbjudits motsvarande eller bättre bostäder.

År 2004 skrevs skyddet för privat egendom in i Kinas konstitution. Folkkongressen antog i mars efter en flera år lång debatt en egendomslag som ska skydda privat äganderätt. Lagen innebär emellertid ingen förändring beträffande äganderätten till mark. All mark tillhör alltså staten, medan lantbrukare ges brukanderätt och viss transfereringsrätt.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Kvinnors jämställdhet med män och rätten till lika lön garanteras i den kinesiska författningen. En handlingsplan finns för perioden 2001-2010, som identifierar mål till skydd för kvinnor inom områdena hälsa, utbildning, lagstiftning/rättsskydd, miljö, ekonomi, förvaltning och beslutsfattande. Diskriminering av kvinnor är förbjuden enligt kinesisk lag men en juridisk definition av begreppet diskriminering saknas. Lagen föreskriver inte heller vilka påföljder som gäller vid diskriminering. I augusti 2006 kommenterade FN:s CEDAW-kommitté att betydande arbete återstår innan Kina lever upp till förpliktelserna under FN:s kvinnokonvention (CEDAW).

Den traditionella preferensen för söner i kinesisk kultur, i kombination med ökade skol- och vårdavgifter, har bidragit till att flickors och kvinnors tillgång till utbildning och sjukvård försämrats under senare år. Könbestämda aborter är ett allvarligt problem. Bland övergivna barn och barn som lämnas till barnhem är flickor i stor majoritet.

Den kinesiska äktenskapslagen förbjuder våld i hemmet men definierar inte närmare detta begrepp. Enligt uppgifter i kinesisk press förekommer våld i uppskattningsvis 30 procent av alla familjer. Kvinnojourer drivs av det statliga kvinnoförbundet *All-China Women's Federation* (ACWF) och av olika frivilligorganisationer. ACWF uppgav i november att 50 000 anmälningar tagits emot under 2006 om våld i hemmet, vilket varit en ökning med 70 procent i förhållande till tidigare år. ACWF tolkade detta som ett tecken på att kvinnors medvetenhet om sina rättigheter har ökat.

Andelen kinesiska kvinnor i sysselsättning är hög jämfört med många andra länder, men arbetslösheten är högre bland kvinnor och de tjänar vanligtvis

mindre än män. Andelen kvinnor i parti- och statsapparat är låg, särskilt på högre nivåer.

Köp och försäljning av sexuella tjänster är olagligt i Kina, men till skillnad från koppleri är dessa brott inte inkluderade i den allmänna strafflagen utan betraktas som ordningsförseelser. Handel med kvinnor för äktenskap och prostitution förekommer, såväl inom som från och till Kina, och det är ett växande problem. Kombinationen av de snabbväxande städernas efterfrågan på okvalificerad arbetskraft, utbredd undersysselsättning på landsbygden och obalansen i födelsetal mellan kvinnor och män har skapat förutsättningar för människohandel också inom landet. Enligt officiella siffror faller omkring 10 000 kvinnor och barn varje år offer för människohandel i Kina. UNICEF har uppgett att en mer trolig siffra är omkring 150 000. Regeringen meddelade i september 2007 att landets första nationella mekanism mot människohandel ska etableras i form av en panel som ska rapportera direkt till regeringen. En nationell handlingsplan mot människohandel utarbetas för åren 2008-12.

15. Barnets rättigheter

Kina tillträdde barnkonventionen 1992 och har i enlighet med konventionens krav antagit en handlingsplan för barn avseende perioden 2001-2010 som inkluderar mål inom områdena hälsa, utbildning, lagstiftning/rättsskydd och miljö. FN:s kommitté för barnets rättigheter granskade under hösten 2005 Kinas tillämpning av barnkonventionen. Den kraftigt höjda levnadsstandarden för många barn välkomnas, liksom att mer pengar satsas på att förbättra barns tillgång till skola och sjukvård. Kommittén uppmärksammar samtidigt brister i fråga om bl.a. tillgång till grundskola, reglerna för fängelsestraff och frihetsberövande, diskriminering av särskilt utsatta barn samt tillämpningen av lagarna mot könsbestämda aborter. Barn som föds utanför familjeplaneringspolitikens ramar utgör en särskilt utsatt grupp. Enligt lag har dessa barn inte rätt till skolgång eller föräldrarnas statliga sjukförsäkring.

Barn som är mellan 14 och 16 år kan dömas till livstids fängelse för särskilt allvarliga brott såsom våldtäkt och mord, men lagen föreskriver att barnens ålder ska beaktas då straffsatsen bestäms. Från och med 16 års ålder kan barn dömas till fängelse även för mindre allvarliga brott. I januari 2006 utfärdade Högsta domstolen nya riktlinjer enligt vilka utbildning snarare än fängelsestraff ska prioriteras för unga brottslingar mellan 14 och 17 år. Högsta domstolen fattade under 2006 vidare beslut om inrättande av speciella domstolar för att pröva ärenden som rör minderåriga. Barn som fyllt 14 år kan tas i förvar genom administrativt frihetsberövande.

Kinesisk lagstiftning förbjuder anställning av personer under 16 år och höga böter kan utdömas för överträdelser. Barnarbete förekommer dock. En

reviderad lag om skydd av minderåriga trädde i kraft den 1 juni 2007 som uttryckligen förbjuder barnarbete undantaget om staten föreskriver annorlunda. Åga är förbjudet i skolor sedan 2006.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Kina har 55 officiella minoriteter som tillsammans utgör knappt tio procent av landets befolkning. De flesta personer som tillhör olika minoriteter bor i de sydvästra provinserna samt i Tibet, Qinghai, Xinjiang och Inre Mongoliet. Representanter för Kinas minoriteter kvoterar in i politiken i de minoritetstata, nominellt autonoma regionerna, men är underrepresenterade i de nationella politiska institutionerna. Endast ca sex procent av medlemmarna i kommunistpartiet uppges tillhöra minoriteter. Den ekonomiska utvecklingen har inte kommit minoritetstata provinser till godo i samma utsträckning som på andra håll i landet. Personer som tillhör minoriteter har generellt sämre tillgång till utbildning och hälsovård. Den av myndigheterna uppmuntrade inflyttning av etniska kineser, *han*-kineser, till traditionella minoritetsområden har i många fall gjort de etniska grupperna till minoriteter i sina egna ursprungsområden. Den snabba sinifieringen har uppmärksammats av flera utländska människorättsorganisationer som ett hot mot minoriteters traditionella kultur och religion, liksom mot minoritetsspråkens ställning.

I den till namnet autonoma regionen Tibet utgör tibetanerna, enligt officiella siffror, 90 procent av befolkningen. Om däremot tillfälligt boende inkluderas, blir fördelningen en annan. Uppskattningsvis är närmare 75 procent av invånarna i huvudstaden Lhasa *han*-kineser. Andelen *han*-kineser växer också i resten av Tibet. Kommunistpartiet kombinerar ökad inriktning på ekonomisk utveckling med fortsatt kontroll av Tibet. Regeringen framhäver att Tibet haft en ekonomisk tillväxt på över 12 procent sex år i följd.

Den kinesiska regimen betraktar uttryck för vördnad eller stöd för Dalai Lama som riktade mot den officiella kinesiska politiken. Under 2007 dömdes flera tibetaner till långa fängelsestraff för att ha efterfrågat Dalai Lamas återkomst och oberoende för Tibet. Kontakter mellan tibetanska buddhister och Dalai Lama – som gick i landsflykt 1959 – är förbjudna. Tibetansk kultur- och religionsutövning kontrolleras strikt och utbildning i kinesiska prioriteras på bekostnad av tibetanska. *Tibetan Center for Human Rights* har rapporterat att andelen tibetanska tjänstemän inom förvaltningen i Tibet sjunkit betydligt under senare år. Kontrollen över det tibetanska munkväsendet har stärkts under 2007 genom ett nytt regelverk för val och utbildning av levande reinkarnerade buddhor. Enligt de nya reglerna måste Peking godkänna en reinkarnation innan denna kan anses som giltig. Ett flertal bedömare menar att reglerna är direkt riktade mot Dalai Lama, vilket förnekas av Peking.

Enligt människorättsorganisation *Tibetan Center for Human Rights and Democracy* fanns, vid utgången av 2006, 116 kända fall av tibetaner som var fängslade av politiska eller religiösa skäl. Gedhun Choeki Nyima utsågs av Dalai Lama för tolv år sedan till reinkarnationen av Panchen Lama, den näst viktigaste religiösa gestalten efter Dalai Lama i tibetansk buddhism. Peking vägrade godkänna utnämningen utan installerade istället en egen Panchen Lama. Gedhun Choeki Nyima har inte setts till sedan 1995 trots upprepade förfrågningar från internationellt håll, inklusive från EU.

De muslimska uigurer utgör den största folkgruppen i den autonoma regionen Xinjiang i nordvästra Kina. Enligt den senaste folkräkningen från år 2000 uppgick andelen uigurer i provinsen till 45 procent och de etniska kineserna till 41 procent av befolkningen (vid Folkrepubliken grundande utgjorde *han*-kineserna sex procent). Amnesty m.fl. uppger att uigurer sedan 1980-talet varit föremål för systematiska och omfattande kränkningar såsom godtyckliga frihetsberövanden och begränsningar av religionsfriheten.

Myndigheterna i Xinjiang uppgav förra året att ett tusental personer avtjänar fängelsestraff med hänvisning till strafflagens kapitel om splittring av staten eller hot mot rikets säkerhet. Även fredliga uttryck för etnisk identitet såsom innehav av kassettband, affischer eller texter, har tolkats av domstol som uttryck för separatism och lett till långa fängelsestraff. I januari 2007 attackerade kinesisk polis en bas i västra Xinjiang som uppgavs användas av *East Turkestan Islamic Movement* (ETIM); 18 påstådda ETIM-medlemmar dömdes. I november 2007 fälldes sex uigurer i domstol för terrorism, fem av dem dömdes till dödsstraff.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Den kinesiska författningens kapitel om fri- och rättigheter saknar hänvisning till sexuell läggning. Homosexualitet betraktades fram till 1997 som ett otillåtet beteende som kunde leda till administrativt frihetsberövande och 'omskolning genom arbete'. I dag är öppenheten kring homo- bi- och transsexualitet betydligt större än för bara några år sedan, särskilt i större städer. Social konservatism och traditionella värderingar präglar emellertid fortfarande det kinesiska samhället. Rapporter om trakasserier mot HBT-personer förekommer.

18. Flyktingars rättigheter

Kina har ratificerat FN:s flyktingkonvention men saknar ett fungerande regelverk för asylprövning och bedömning av flyktingstatus. Många av de rättigheter som stipuleras i flyktingkonventionen har, på grund av avsaknad av

flyktinglagstiftning, inte införlivats i kinesisk lag. Exempelvis gäller detta rätten till arbete, skola och jämställd juridisk status.

Ett stort antal nordkoreaner beger sig varje år över gränsen in i Kina. Uppskattningar om antalet varierar mellan 20 000 och närmare 300 000 personer. Enligt den kinesiska regeringen är samtliga ekonomiska migranter, en tolkning som bl a ifrågasatts av FN:s specialrapportör för Nordkorea. Utlämnning av nordkoreanerna sker i enlighet med ett bilateralt utlämningsavtal mellan Kina och Nordkorea. Enligt *Amnesty* överlämnade Kina under förra året 150-300 nordkoreaner per vecka utan att konsultera UNHCR.

19. Funktionshindrades rättigheter

En rad lagar inom olika områden syftar till att Kinas omkring 60 miljoner funktionshindrade ska kunna åtnjuta sina rättigheter på olika områden. Personer med funktionshinder har rätt till utbildning, arbete och särskilda förmåner som till exempel gratis transport med kollektivtrafik. Personer med funktionshinder diskrimineras emellertid fortfarande i fråga om t ex socialt anseende, utbildning och arbete. Enligt officiell statistik lever nästan en fjärdedel av Kinas funktionshindrade i extrem fattigdom. Flertalet är hänvisade till sina familjer för sin försörjning.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Frivilligorganisationer måste registreras hos en befintlig institution vilket omöjliggör formellt oberoende. Trots detta har allt fler journalister, jurister, lärare och andra under de senaste åren engagerat sig i kampen för mänskliga rättigheter, antingen organiserat eller enskilt. Flera människorättsorganisationer har rapporterat att det växande antalet människorättsaktivister i Kina utsatts för skärpta restriktioner och myndighetstrakasserier under de senaste åren.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Kina uppmuntrar till samarbete på rättsområdet, dels mellan kinesiska institutioner och utländska motsvarigheter, dels mellan enskilda organisationer och akademiska institutioner. Dessa kinesiska initiativ har mötts av ett växande gensvar från EU och olika västländer.

Raoul Wallenberginstitutet (RWI) vid Lunds universitet, med eget kontor i Peking, bedriver med stöd av Sida sedan 1996 utbildning och kapacitetsutveckling i mänskliga rättigheter med olika kinesiska parter.

Verksamheten är i huvudsak inriktad på ett omfattande akademiskt samarbete med ett antal kinesiska universitet, samt samarbete med åklagarmyndigheter på central och lokal nivå. Sedan några år tillbaka stöder RWI en mastersutbildning om bl.a. mänskliga rättigheter vid Pekings universitet. Sverige stödjer kampen mot hiv och aids i Kina, bland annat i form av finansiellt stöd till WHO:s policyarbete. Till detta samarbete är ett provinsieellt projektarbete knutet som genomförs av Smittskyddsinstitutet och Folkhälsoinstitutet. Inom ramen för en ambassadfond ges vidare stöd till ett antal enskilda organisationer som arbetar med migrantarbetares rättigheter samt ett nätverk mot våld i hemmet.

EU genomför två gånger om året en dialog om mänskliga rättigheter med Kina. Utöver EU bedriver ett tiotal länder formaliserade bilaterala dialoger om mänskliga rättigheter med Kina. Sverige inledde 2006 årsvisa bilaterala konsultationer om mänskliga rättigheter med Kina. Frågor om mänskliga rättigheter utgör en viktig del av svensk Kinapolitik och stod t.ex. högt på dagordningen vid det kinesiska statsbesöket i Sverige sommaren 2007.